

Unele considerații privind realizarea supravegherii tehnice în cadrul procesului penal

Dr. Stancu ȘERB

Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”,
București, România
stancuserb@yahoo.ro

Dr. Petre UNGUREANU

Inspectoratul de Poliție al Județului Brașov, România,
Serviciul de Investigații Criminale

Rezumat: *Supravegherea tehnică în cadrul procesului penal cu toate cele cinci componente, presupune interceptarea comunicațiilor sau a oricăror tipuri de comunicări de la distanță, accesul la un sistem informatic, supravegherea video, audio sau fotografierea, localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice și obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane. Utilizarea vreuneia dintre metodele speciale de supraveghere sau cercetare ce constituie supraveghere tehnică, obligă organul de urmărire penală să aibă în vedere îndeplinirea condițiilor ce consacră atât principiile proporționalității și subsidiarității, dar cele care impun existența începerii urmăririi penale și a cerinței ca infracțiunea cercetată să facă parte dintre cele expres prevăzute de către legiuitor în articolul 139 alin 2 Cod Procedură penală. Întodeauna organele judiciare trebuie să aibă în vedere echilibrul permanent ce trebuie să existe între realizarea instrucției penale și respectarea dreptului la viață intimă, familială, privată și a secretului corespondenței.*

Cuvinte cheie: *supraveghere tehnică; mandat de supraveghere tehnică; interceptarea convorbirilor telefonice; supravegherea video, audio sau fotografierea; dreptul la viața intimă, familială și privată; secretul corespondenței.*

Introducere

Asistăm la o schimbare profundă a întregului mediu social la nivel planetar. Relațiile interumane devin cu totul altele, așteptările fiecăruia sunt din ce în ce mai mari și, de cele mai multe ori, nu sunt cele dorite, iar această situație naște pericole, pe care acum câteva zeci de ani nici nu le puteam bănuși. Nu greșim cu nimic atunci când afirmăm că, schimbările la care asistăm sunt cele mai bruște și profunde din ultimele secole, și se datorează, aproape în exclusivitate, marilor descoperiri științifice ale sfârșitului de secol XX și începutului de secol XXI.

Este vorba despre ceea ce, în limbaj curent, poartă denumirea de tehnologia informației, cu o dezvoltare explozivă și cu un impact, așa cum am mai arătat, uriaș la nivelul dezvoltării sociale și economice. Practic toate componentele vieții noastre sunt afectate de această schimbare, care, din păcate, nu mai poate fi gestionată în actualul cadru socio-politic fără sincope majore.

Potrivit specialiștilor, atât afacerile cât și marea majoritate a activităților sociale sunt interconectate, iar tehnologiile conexe fac ca mașinile să lucreze cu alte mașini, fără ca omul să mai intervină, fapt ce ne determină să credem că avem de a face cu a patra Revoluție industrială. Această a patra Revoluție industrială, constă nu numai în nașterea sistemelor conectate, ci, pentru că trăim într-o lume plină de senzori și device-uri, acestea pot aduna informații și pot face ca obiectele să comunice între ele, spunea Joe Wilson director din cadrul Microsoft.

1. Tehnologia informației și siguranța cetățeanului

Din punctul de vedere al administratorilor ordinii publice, capacitatea uriașă a tehnologiei de a pătrunde în viața fiecăruia dintre noi, face ca noțiunile de siguranță sau de intimitate să fie, nu desuete sau retrograde, ci depășite cel puțin pentru moment. Practic, oricine poate intra în viața oricui, folosind câteva dispozitive cumpărate pe câțiva lei, de la colț de stradă, și astfel să săvârșească o întreagă listă de infracțiuni stând comod pe fotoliul din sufrageria proprie.

Răspunsul administratorilor la această provocare, din păcate, nu este cel dorit, deoarece de cele mai multe ori este grevat de relațiile sociale care, ca de obicei, se adaptează mai greu la realitate. Schimbările legislative treneză, pregătirea funcționarilor responsabili cu intervenția se face mai lent, dar cel mai important element ce trebuie luat în calcul este faptul că, *nevoia de siguranță primează*, astfel că va trebui să găsim căi și mijloace să rezolvăm aceste probleme.

Discuțiile, în literatura de specialitate, cu privire la cât de mult pot intra structurile de ordine publică în viața intimă a unei persoane, fără a-i încălca drepturile fundamentale, nu sunt o noutate, însă criza socio-economică și politică internațională reclamă o nouă abordare, cu atât mai mult cu cât nevoia de securitate este mare, într-o societate puțin pregătită pentru a o gestiona.

2. Legitimitatea și eficacitatea metodelor speciale de supraveghere

Noul cod de procedură penală a adus o reglementare unitară în ceea ce privește utilizarea metodelor speciale de supraveghere sau cercetare, folosirea lor conducând la realizarea probatoriului în cadrul procesului penal.

Dincolo de aspectele de ordin etic, care ne sugerează faptul că aceste tipuri de metode au un puternic impact asupra vieții personale ale suspectilor și inculpaților, și nu numai, apar foarte multe semne de întrebare cu privire la legitimitatea și eficacitatea lor.

De la început trebuie să precizăm faptul că, suntem de acord, din capul locului, cu folosirea supravegherii tehnice în obținerea probelor necesare în procesele penale, deoarece dezvoltarea tehnicii și în special a informaticii, face ca infractorii să fie aproape permanent cu un pas înaintea tuturor, atunci când își planifică și realizează acțiunile criminale. Apreciem că aceste măsuri, în multe situații, sunt singurele care ne pot ajuta să obținem probe, cu ajutorul cărora să putem dovedi comiterea faptelor penale ori tragerea la răspundere a făptuitorilor.

Problema care se pune este, cum au fost folosite aceste metode de la apariția Noului Cod de Procedură Penală, dacă utilizarea lor a fost legală, și cum procedăm în viitor, deoarece, așa cum am mai precizat, aceste tehnici au un impact extrem de important asupra vieții intime a persoanelor.

În luna februarie, anul acesta, Curtea Constituțională a României a emis faimoasa Decizie nr. 51/2016, prin care admitea că, *„în materia supravegherii tehnice pentru infracțiunile de drept comun, singura autoritate îndrituită de lege să efectueze interceptări este organul judiciar, iar Serviciul Român de Informații nu are această calitate”*. În consecință instituțiile abilitate să o efectueze sunt Parchetul sau Poliția Judiciară.

Imediat, după apariția deciziei mai sus amintite, ministrul justiției a propus o ordonanță de urgență, care a și fost adoptată de Guvern, în acest sens, respectiv OUG nr. 6/2016. Abia acum, structurile abilitate să o pună în aplicare au constatat că, punerea în practică a acestui act normativ este un lucru greu realizabil, datorită, pe de o parte, a infrastructurii tehnice care era aproape în totalitate la Serviciul Român de Informații, precum și a lipsei de personal calificat.

Ordonanța de Urgență nr. 6/2016 stabilea, ca un număr de polițiști judiciari, să își desfășoare activitatea în cadrul unităților de parchet de la DIICOT și Parchetul General, pe modelul DNA, deoarece, în timp, s-a constatat că acesta funcționează eficient, lucru ce urmează să fie confirmat de practică, deoarece și așa Poliția Națională are un mare deficit de oameni, ca urmare a pensionării anticipate a unui număr impresionant de ofițeri și agenți, foarte buni specialiști de altfel, sub cinzeci de ani (oare de ce?).

Cu privire la această problemă, apreciem că trebuie să fim puțin prudenți, atunci când vorbim de eficiență într-o astfel de organizare. Să nu uităm că, titulatura de Poliție Judiciară indică faptul că avem de a face cu polițiști (ofițeri și agenți), pregătiți în școlile Ministerului Afacerilor Interne, care folosesc infrastructura și resursele acestui minister, puși la dispoziția parchetelor pentru o mai bună administrare a justiției. În nici un caz, acești specialiști nu trebuie să rupă legătura cu unitățile de unde au venit! Numărul lor și locul unde vor lucra depinde, în primul rând, de resursele ministerului și mai apoi de nevoile administrării justiției.

Dupa părerea noastră, prezența acestor polițiști la parchet trebuie să fie determinată de importanța și volumul de muncă al cauzelor pe care le lucrează, și nu de nevoia administrativă a unor șefi de parchete de a avea subordonați.

În plus, este cunoscut faptul că, Direcția de Investigare a Criminalității Organizate și Terorismului (DIICOT), lucrează prin delegarea de competență cu structurile de poliție judiciară operative din cadrul

Inspectoratelor Județene în mod eficient (investigații criminale, poliție economică), cu mențiunea că, aceștia din urmă nu sunt retribuiți la nivelul celor din cadrul structurilor de combatere a crimei organizate.

3. Unele probleme privind infrastructura tehnică a organelor judiciare

Problema cea mare însă o reprezintă, realizarea unei infrastructuri tehnice care să aparțină organelor judiciare și care, la data apariției deciziei CCR nr. 51/2016, era precară (la fel ca și acum), iar opțiunea conducerii Ministerului Justiției, presupunea organizarea acestei activități la nivelul parchetelor.

Apreciem că această inițiativă nu rezolvă problema, ci, mai mult, o complică, deoarece activitatea de interceptare este puțin mai dificilă, decât pare la prima vedere, întrucât:

a. În primul rând, *pentru a realiza o interceptare trebuie aparatură omologată și securizată*, care să fie introdusă la operatorii de date, de telefonie mobilă și fixă, și furnizorilor de internet, pe baza unor protocoale semnate cu Ministerul Justiției și Ministerul Afacerilor Interne, lucru foarte greu de realizat într-un interval așa de scurt. Această aparatură trebuie să aibă și câteva caracteristici: în primul rând *trebuie să respecte standardele internaționale* elaborate de Institutul European de Standardizare în Comunicații, apoi *să fie omologată* de Ministerul de Justiție și, în fine, *softul pe care îl va folosi trebuie criptat*, iar cheia acestui soft va fi depozitată la parchet. De asemenea, foarte important este faptul ca, *interceptarea brută să fie realizată pe un singur suport, iar de pe acesta să se realizeze transcriptul de către poliția judiciară folosind cheia de decriptare aflată la unitatea de parchet*. Este extrem de important ca interceptările să fie realizate în acest fel, deoarece au fost multe cazuri în care inculpații au contestat valabilitatea interceptărilor originale, lucru de înțeles deoarece multe interceptări originale nu erau criptate (orice persoană care avea acces la ele având cel puțin posibilitatea teoretică de a adăuga sau șterge informații).

b. În al doilea rând, pentru a introduce tehnica de interceptare în cazul în care dorim să realizăm înregistrarea convorbirilor în mediul ambiental, *trebuie specialiști în spargerea conspirată a încuietorilor* (atunci când nu poate fi procurată dublura cheii de intrare în imobil). Unele încuietori sunt extrem de sofisticate, și doar specialiști de înaltă calificare o pot realiza (ex. cele electronice).

c. În al treilea rând, *este nevoie de echipe de filaj și investigații*, care să monitorizeze suspectul, pentru a identifica momentul operativ cel mai bun pentru a efectua pătrunderea și apoi introducerea aparatului (audio sau video).

d. Nu în ultimul rând, *este nevoie de un minim de informații* despre persoana suspectului sau inculpatului, a locuinței acestuia, a vecinilor sau a persoanelor care ar putea să creeze greutăți realizării acestei activități judiciare, lucru pe care parchetul nu îl poate realiza.

Totodată nu putem să nu remarcăm importanța tuturor datelor colectate în activitățile de realizare a supravegherii tehnice cu tot ceea ce presupune aceasta, respectiv: interceptarea comunicațiilor și a convorbirilor telefonice, accesul la un sistem informatic, supravegherea video, audio sau fotografierea, localizările sau urmărirea prin mijloace tehnice a persoanelor sau bunurilor și obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale persoanelor fizice sau juridice.

Aceste date obținute în activitățile de supraveghere tehnică în domeniul realizării instrucției penale, trebuie analizate și prelucrate în mod profesionist de către structurile specializate ale Poliției Române, respectiv Unitatea Centrală de Analiză a Informației, lucru ce ajută efectiv la instrumentarea dosarelor penale (cu autor cunoscut sau necunoscut).

Soluția cea mai bună, după părerea noastră, ar fi realizarea tuturor acestor activități de către Direcția de Operațiuni Speciale din Inspectoratul General al Poliției, care, în acest moment, are un minimum de aparatură de interceptare, dispune de unități de filaj specializate, are acces la informații despre diferite categorii de persoane de la unitățile din subordine, deși are un număr, destul de mic ce-i drept, de specialiști necesari acestor activități, raportat la solicitările structurilor operative. Mai mult, numărul mare de dosare ce se află în lucru, reclamă o organizare foarte bună, dar și investiții pe măsură. Dacă problema s-ar realiza la

parchete, s-ar crea discrepanțe la nivelul specialiștilor care încadrează aceste funcții (pregătire și salarizare), iar investițiile vor fi mult mai mari, în special în ceea ce privește costul aparaturii tehnice necesare.

În final, apreciem că ar trebui realizat la nivel național, un Centru de interceptări, pe modelul celui de la Serviciul Român de Informații, dar cu o încadrare corespunzătoare volumului și importanței muncii desfășurate cu ramificații la nivel județean sau eventual zonal.

Recenta reorganizare a U.M. 0962, a adus o oportunitate care nu trebuie scăpată din vedere. Astfel, se vor elibera un număr semnificativ de funcții, care, prin redistribuire, vor putea fi transferate la Direcția Operațiuni Speciale. Precizăm că, acești lucrători au pregătirea și experiența necesară pentru a lucra în acest important domeniu de activitate. Este posibil ca și o parte din aparatura deținută de fosta unitate de protecție a cadrelor MAI, să poată fi transferată la structura care se va ocupa de interceptari. În acest fel cheltuielile vor fi cât mai mici, iar activitatea operativă nu va avea de suferit.

Practic, apreciem că este necesar ca specialiștii din cadrul fostei Unități de Protecție Internă, ce realizau activități de interceptare a convorbirilor telefonice și supraveghere a persoanelor, respectiv filajul, să fie încadrați la Direcția Operațiuni Speciale, deoarece în acest fel instrucția penală să poată continua să-și desfășoare activitatea fără sincope.

4. Informarea persoanei supravegheate

O altă problemă care suscită interes, este aceea care se referă la *informarea persoanei supravegheate după terminarea efectivă a măsurii supravegherii*. În acest sens, Codul de procedură penală stipulează că, „*procurorul informează în scris persoana supravegheată tehnic, în cel mult zece zile după încetarea acesteia*”. Amânarea informării se face de către procuror, numai dacă aceasta ar pune în pericol o altă anchetă aflată în desfășurare, dacă s-ar pune în pericol victima, martorii sau membrii familiilor acestora, ori dacă ar exista dificultăți în supravegherea tehnică a altor persoane aflate în respectiva cauză.

În practică, această comunicare poate lipsi, având în vedere dispozițiile articolului 145 alin. 5 din Codul actual de procedură penală, care prevede că amânarea se poate dispune, cel mai târziu, până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei. Cu alte cuvinte, dacă ne aflăm în situația în care supravegherea tehnică este dispusă într-un dosar penal cu autor necunoscut și nu este identificat acesta, practic, raportat la normele procedural penale, informarea persoanei supravegheate tehnic poate să se realizeze doar când se clasează dosarul, deci atunci când intervine prescripția. Dar, dacă supravegherea tehnică este autorizată într-un dosar penal având drept obiect cercetarea unei infracțiuni de omor, imprescriptibilă, persoana supravegheată tehnic nu va fi informată decât dacă este identificat autorul, la terminarea urmăririi penale.

Responsabilitatea informării este la nivelul parchetelor, dar, după părerea noastră, se impune amendarea textului de lege. În practică, parchetul omite să facă aceasta comunicare, iar în unele cazuri se face doar o trimitere la textul de lege, când se vorbește în hotărâre despre faptul că o altă persoană a fost interceptată.

Rămâne de văzut dacă măsura este realizabilă din punct de vedere practic, deoarece implicațiile sunt foarte mari: pot apărea stări de iritare și nemulțumire la unele persoane care au fost interceptate degeaba, nu există convingerea că materialul înregistrat a fost distrus ori anumite surse pot fi deconspirate. Personal apreciem că o cercetare în acest sens este necesară, cu atât mai mult cu cât există în rândul populației o adevărată fobie când se vorbește despre interceptări.

5. Utilizarea datelor rezultate din supraveghere în alte cazuri

O altă problemă, este cea care privește *utilizarea datelor rezultate din supravegherea tehnică în alte cazuri*. Cu alte cuvinte, vorbim despre datele care apar în urma unei supravegheri efectuate asupra unui inculpat, și care reprezintă dovezi despre săvârșirea altor fapte infracționale, altele decât cele prevăzute în art. 139 alin. 2 din CPP, și care au stat la baza obținerii mandatului de supraveghere. Potrivit actualei reglementări, probele obținute din această activitate de supraveghere, sunt valabile pentru infracțiunile pentru care a fost emis mandatul, dar și pentru infracțiunile enumerate în mod limitativ de articolul 139 alin. 2 din Codul de Procedură Penală.

Cu toate acestea, dacă rezultă probe obținute din această supraveghere, care dovedesc săvârșirea altor infracțiuni decât cele menționate de către legiuitor în articolul 139 alin. 2 Cod Procedură Penală, ele nu pot fi utilizate în cadrul procesului penal.

Apreciem faptul că, această reglementare trebuie schimbată, deoarece se scapă din vedere următoarele elemente: în primul rând mandatul a fost emis în baza legii, apoi procedura de supraveghere a fost respectată întocmai și, nu în ultimul rând, ar fi o pierdere de timp pentru a relua întregul proces, fără convingerea că vom obține aceleași rezultate ca prima oară, astfel că o cercetare este absolut necesară pentru remedierea acestei situații. În sprijinul acestei propuneri, arătăm situația prevăzută de articolul 139 alin. 3 din Codul de procedură penală care stipulează că „înregistrările realizate de către părți sau alte persoane, constituie mijloace de probă când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții”. De altfel sunt acceptate orice alte înregistrări, dacă nu sunt interzise de lege.

Concluzii

Dorim să evidențiem, în concluzie, importanța pe care statul român trebuie să o acorde structurilor operative ce pun în aplicare mandatele de supraveghere tehnică, asigurând suportul tehnic, logistic și de personal specializat în executarea activităților judiciare.

În final, dar nu în ultimul rând, dorim să scoatem în evidență un fapt care are implicații deosebite în realizarea supravegherii tehnice în mediul virtual. Este vorba despre comunicațiile desfășurate prin intermediul Whatsapp, Viber, Tango, Skype, Facebook, Yahoo, Messenger, unde organul judiciar trebuie să dispună de capacitățile necesare realizării în bune condiții a supravegherii acestora.

Dar cea mai importantă problemă este că, obținerea datelor necesare efectuării unei anchete, nu poate fi realizată întotdeauna datorită opoziției, uneori vădite, din partea deținătorilor aparaturii de comunicare. În speță este vorba de cele mai importante firme internaționale în domeniu: Yahoo, Microsoft, I.B.M., etc. Acestea, de multe ori, refuză furnizarea datelor solicitate, deși aceste solicitări sunt făcute în baza unor mandate internaționale eliberate de magistrați, care sunt trimise prin structurile de asistență judiciară internațională recunoscute.

Referințe

1. Convenția pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale a fost elaborată de către Consiliul Europei, deschisă pentru semnare la Roma în 04.11.1950, intrată în vigoare la data de 03.09.1953.
2. Codul penal și Codul de procedură penală, Editura Hamangiu, 2016.
3. Sandra Grădinaru, Supravegherea tehnică în Noul Cod de Procedură Penală, Editura C.H.Beck, 2014.
4. Conf. univ. dr. Dan Lupașcu, Noul Cod Penal și Noul Cod de Procedură Penală, Editura Universul Juridic, București, 2014.
5. Adrian Petre, Cătălin Grigoraș, Înregistrările audio și audio-video, Editura C.H. Beck, București, 2007.
6. Mihail Udrioiu, Procedură Penală, Partea generală - Noul Cod de Procedură Penală, Editura C.H. Beck, București, 2014.
7. Ordonanța de Urgență nr 6/11.03.2016 privind unele măsuri pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică în procesul penal, publicată în Monitorul Oficial nr 190/14.03.2016.
8. Decizia Curții Constituționale nr. 51/16 februarie 2016, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului 142 alin (1) din Codul de procedură penală.